

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

QARSHI DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”

**Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor
I.Bekpulatov**

28 10 2025 y.

**11.00.01-“TABIY GEOGRAFIYA” FAN SOHASIDAGI
FAN SOHASI BO‘YICHA KIRISH
IMTIHONI DASTURI**

Tuzuvchilar:

g.f.f.d., dots. M.Nazarov

g.f.f.d., dots. B.Eshboyev

g.f.f.d.(PhD) S.Boymurotov

**Dastur Qarshi davlat universiteti kengashning 2025 yil 30 10 dagi
majlisida tasdiqlangan (bayonnoma № 2)**

Qarshi 2025 y.

11.00.01 - “Tabiiy geografiya”
ixtisosligi bo'yicha kirish imtixoni
D A S T U R I

KIRISH

Respublikamizda uzluksiz ta'limni xalqaro standartlar asosida rivojlantirish orqali yuqori malakali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF4947-sonli “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni bilan tasdiqlangan **“2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi”ning 4.4. “Ta'lim va fan sohasini rivojlantirish” yo'nalishida** uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, texnologiya bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish; ta'lim va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish asosida oliy ta'lim muassasalari faoliyatining sifati hamda samaradorligini oshirish; ilmiy-tadqiqot va innovatsiya faoliyatini rag'batlantirish, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish kabi bir qator muhim vazifalar ¹ belgilab berilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “...ilm-fan, zamonaviy va uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish zarur. Xalqimizda “ta'lim va tarbiya beshikdan boshlanadi” degan hikmatli bir so'z bor. Faqat ma'rifat insonni kamolga, jamiyatni taraqqiyotga etaklaydi. Shu sababli, ta'lim sohasidagi davlat siyosati uzluksiz ta'lim tizimi printsipligiga asoslanishi, ya'ni, ta'lim bog'chadan boshlanishi va butun umr davom etishi lozim²”.

Yuqori malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash sifati birinchi navbatda ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklari o'quv rejasiga kiritilgan fanlar mazmuni va ularni o'qitish sifatiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan yondashganda Tayanch doktorantura mutaxassisliklari bo'yicha yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashning negizini eng avvalo ularning bakalavriat va magistratura bosqichida o'qigan fanlaridan egallagan bilim va ko'nikmalari tashkil etadi.

Tayanch doktorantura bosqichiga (“11.00.01 – Tabiiy geografiya”) kirish bo'yicha “tabiiy geografiya” fanidan tayyorlangan maxsus sinov dasturi bakalavriat va magistratura bosqichlarida o'qitilgan mazkuri ixtisoslik fanlari asosida tuzilgan.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni. www.lex.uz.

² O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. www.lex.uz.

ASOSIY QISM

“Barqaror rivojlanish va geografiya” fani bo'yicha

Fanning maqsad va vazifalari. Barqaror rivojlanish konsepsiyasining paydo bo'lishi va uning globallashuvi, Barqaror rivojlanish indikatorlari, Barqaror rivojlanishning iqtisodiy va ijtimoiy indikator, Barqaror rivojlanishning ekologik indikator, Barqaror rivojlanishning institutsional indikator, Barqaror rivojlanishning daraja va me'yorlari, Barqaror rivojlanish va fan. Barqaror rivojlanish va geografiya. Barqaror rivojlanishda yer resurslari va ulardan foydalanish, Barqaror rivojlanishda suv resurslari va ulardan oqilona foydalanish, Barqaror rivojlanish darajalari: global, regional va lokal (mahalliy), Barqaror rivojlanish va atrof-muhit, Iqlim o'zgarishi va barqarorlikni saqlash, Tabiiy resurslarni asrash va ratsional (maqsadga muvofiq) foydalanish, Biologik xilmaxillik va atrof-muhit muhofazasi, Chiqindilar – hozirgi zamon insoniyatining eng jiddiy muammosi, Barqaror rivojlanish bo'yicha Rio-do-janero konfrensiyasi.

“Landshaftshunoslik” fani bo'yicha

Landshaftshunoslik asoslari fanining obyekti, maqsad va vazifalari, Landshaftshunoslik vazifalari va tadqiqot metodlari, Landshaftshunoslikni boshqa fanlar bilan bog'liqligi, Landshaft haqida asosiy tushunchalar (Landshaftning ta'rif, tabiiy geografiya komplekslarining katta-kichikligi va tabiiy geografik tarmoqlari, Landshaft-regional birlik tushunchasi (A.G.Jsachenko, S.V.Kalesnik fikrlari), Landshaft-tipologik birlik tushunchasi (N.A.Gvozdet'skiy va boshq), Landshaft-umumiy tushunchasi (G.N.Milkov), Landshaftning tarkibiy qismlari va morfologik tuzulishi, Landshaftlar dinamikasi, evolyutsiyasi va rivojlanishi, Landshaftlarni tasniflash masalalari, Landshaftlarni hududiy tabaqalanishi va tabaqalanish omillari, Landshaftshunoslikdagi asosiy ilmiy yo'nalishlar, Antropogen landshaft tushunchasining shakllanishi, Landshaftlarni amaliy ahamiyati, Landshaftning bir qancha funksiyalarni bajarishi.

“Geografiyaning nazariyasi va metodologiyasi” fani bo'yicha

Hozirgi fanlar tizimida geografiyaning o'rni, Zamonaviy tabiiy geografik konsepsiyalar, XX asrning ikkinchi yarmida kompleks tabiiy geografiya va landshaftshunoslik g'oyalarining rivojlanishi, Geografiya fanlari sistemasi, uning tasnifi va hozirgi tuzilmasi, Fanlarni tasniflash muammolari, Fanlarni tasniflashning qisqacha tarixi, Fanlarni tasniflash prinsiplari, Zamonaviy geografiya, Geografiya – tabiiy va ijtimoiy fan. Geografiya fanlari sistemasi, Geografik tadqiqotlarning metodlari, Geografik tadqiqotlarda eng ko'p

qo'llaniladigan metodlar, Atrof muhit va geografiya, Tabiatdan oqilona foydalanishning geografik aspektlari. Tabiatdan oqilona foydalanishning global, regional, va mahalliy ko'lamdagi muammolari. Geoeologik tadqiqotlar, O'zbekistonda geografiyning holati va rivojlanish istiqbollari, Geografik rayonlashtirish: tabiiy-geografik va iqtisodiy rayonlashtirish,

“O'zbekiston tabiiy geografiyasi” fani bo'yicha

O'zbekiston landshaftlarining zonalligi va balandlik bo'yicha mintaqalanishi, tasnifi, asosiy tasnif birliklari. O'zbekiston hududini tabiiy geografik rayonlashtirish O'zbekistonni tabiiy geografik rayonlashtirish prinsiplari va metodlari. O'zbekistonda amalga oshirilgan geografik tadqiqotlar mazmuni va mohiyati (N.A.Kogay, L.N.Babushkin, A.Rafiqov, A.A.Abdulqosimov, L.A.Alibekov, S.A.Nishonov, A.R.Raxmatullaev, S.B.Abbasov, I.K.Nazarov, Sh.S.Zokirov, K.M.Boymirzaev, A.K.Urazbaev, A.N.Nigmatov, N.I.Sabitova, P.Baratov, I.Xasanov va boshqalar).

TAVSIYA ETILAYOTGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI NORMATIV-HUQUQIY Hujjatlari va metodologik Ahamiyatga molik nashrlar

- 1.1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.03.2020 y. PF-5953-son “2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini “Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida”gi Farmoni.
- 1.2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.03.2020 y. PF-6155-son “2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Yoshlarni qo'llab-quvvatlash va aholi salomatligini mustahkamlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida”gi Farmoni.
- 1.3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 18 maydagi “Koronavirus pandemiyasi davrida aholi va tadbirkorlik sub'ektlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida” gi Farmoni.
- 1.4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 maydagi “Faol tadbirkorlik va innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida” gi PQ-3697-son Qarori.
- 1.5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 04.03.2015 yildagi №PF-

4707 son “2015-2019 yillarda ishlab chiqarishni tarkibiy o’zgartirish, modernizatsiya va diversifikatsiya qilishni ta’minlash bo’yicha chora-tadbirlar dasturi to’g’risida” Farmoni.

1.6. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 26.05.2017 y. PQ-3012-son “2017-2021 yillarda qayta tiklanuvchi energetikani yanada rivojlantirish, iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohada energiya samaradorligini oshirish chora-tadbirlari dasturi to’g’risida”gi Qarori.

1.7. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O’zbekistondavlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag’ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo’shma majlisidagi nutqi .Xalq so’zi, 2016 yil 15 dekabr.

1.8. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak. T., “Xalq so’zi”, 2017 yil 16 yanvar.

1.9. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 25 yilligiga bag’ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. Xalq so’zi, 2017 yil 8 dekabr.

1.10. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Qishloq xo’jaligi xodimlari kuniga bag’ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. Xalq so’zi, 2017 yil 10 dekabr.

1.11. Mirziyoyev Sh.M. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi - Toshkent. Xalq so’zi, 2018 yil 29 dekabr.

1.12. Mirziyoyev Sh.M. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Murojaatnomasi. Xalq so’zi, 2020 yil 24 yanvar.

1.13. Mirziyoyev Sh.M. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Murojaatnomasi. Xalq so’zi, 2020 yil 30 dekabr.

1.15. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo’limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko’taramiz. T.1. –Toshkent.: O’zbekiston. 2017.

1.16.. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent.: O’zbekiston. 2017.

1.17.. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent.: O’zbekiston. 2017.

1.18. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O’zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag’ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo’shma majlisidagi nutq. T.: «O’zbekiston» 2016.

Asosiy adabiyotlar

1. X.Vaxobov, A.A.Abdulqosimov, N.R.Alimkulov. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi. Toshkent-2021.
2. Baratov P. O'zbekiston tabiiy geografiyasi. (Oliy o'quv yurtlari geografiya talabalari uchun o'quv qo'llanma). Toshkent : „O'qituvchi“ nashriyoti. 1996.
3. Baratov P, Mamatqulov M, Rafiqov A, O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi. (o'quv qo'llanma). Toshkent „O'qituvchi“ nashriyoti, 2002.
4. Бабушкин Л.Н. Агроклиматическое районирование Средней Азии. Ташкент, 1964.
5. Бабушкин Л.Н., Когай Н.А. Природно-территориальную комплекс Средней Азии. Ташкент, 1975.
6. Берг Л.С. Опыт разделения Сибири и Туркестана на ландшафтные морфологические области. М., 1913.
7. Берг Л.С. Ландшафтные географические зоны. М. - Л., 1931.
8. Гвоздецкий Н.А. Антропогенные ландшафты субтропиков Закавказья и среднеазиатских пустынь. //Вопросы географии, сб. 106. 1977.
9. Пиртула. Т.Ю. Ерёмин В.А. Спрягин. А.Н. Физическая география материков и океанов. М. Владос ИМПЭ им. А.С. Грибоедова 2003
10. Т.И.Кондратьева и др. Физическая география материков и океанов. Москва. 2014.
11. Закиров Ш.С. Некоторым вопросам! количественно-качественной оценки ландшафтов бассейна р.Ахангаран для целей с/х. Труды. ТашГУ, вып. 411,1987.
12. Закиров Ш.С. Ландшафтшунослик асослари. Ташкент, Университет, 1994.
13. Sh.S.Zokirov. Landshaftshunoslik. Toshkent. 2010.
14. A.Xodjimatrov, Sh.Xolmurodov. Tuproqlar geografiyasi. Toshkent. 2018.
15. Baratov P., Sultanova N.B. Umumiy Yer bilimi. Toshkent. 2019.
16. Zokirov Sh.S. Kichik hududlar tabiiy geografiyasi. T., Universitet. 1999.
17. Nazarov I.Q. Geografiya fanining asosiy muammolari. T., Muharrir, 2013. – 212 b.
18. Nigmatov A. Tabiiy geografik fanlarning nazariy muammolari. T., Fan va texnologiya, 2010 – 202 b.
19. Нигматов А.Н. Ўзбекистон Республикасининг экология ҳуқуқи. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2004. – 324 б.
20. Нигматов А., Ибрагимова Р. Барқарор ривожланишнинг географик хусусиятлари. // Ҳозирги замон географияси: назария ва амалиёт. – Тошкент, 2006. – Б. 110–112.
21. А. Нигматов, Р. Кулматов, А. Расулов, Ш. Мухамедов. Барқарор ривожланиш ва унинг тизимли индикаторлари //Монография// Тошкент «Spectrum Media Group» 2015 .
22. Николаев В.А. Проблемы регионального ландшафтоведения. М., 1979.

23. Голубчик М.М., Евдокимов С.П., Максимов Г.Н., Носонов А.М. Теория и методология географической науки. – М.: Владос, 2005. – 463 с.
24. Шальнев В.А. Теоретические проблемы физической географии мира. – Ставрополь.: Изд-во СГУ, 1998.
25. Исаченко А.Г. Теория и методология географической науки. М., 2004.
26. Юренков Г.И. Основные проблемы физической географии и ландшафтоведения. М., 1982 .
27. Tabiiy geografiyaning dolzarb muammolari. Ma'ruzalar matni. Tuzuvchi S.I.Abdullayev, Qarshi, 2020.
28. Абдулқосимов А., Abdullayev S.I., Қурбонов Р. Jahonning geografik tasviri va uning xususiyatlari // O'zbekistonda atrof-muhitni muhofaza qilishning dolzarb masalalari. Respublika ilmiy- amaliy konferensiyasi materiallari. Samarqand – 2013
29. Abdulqosimov A., Abdullayev S.I. Jahonning geografik tasviri va geografiyaning ob'yekti xususida. // Antropogen lanshtshunoslik. Ilmiy maqolalar to'plami. Samarqand, 2014.
30. Kalonov B.H., Mamatov A.M. Ommabop geografiya. T., 2006.
31. Когай Н.А. Туранская физико-географическая провинция. Автореферат. Ташкент, 1971.
32. Soatov A. Tabiiy geografik tadqiqot asoslari. T., 2001.
33. Соатов А. Учёт физико-географических процессов и явлений в градостроительстве. В сб. научн!х трудов ТашГУ, 1990.
34. Соатов А. Анализ физико-географических условий Узбекистана для целей градостроительства. Автореф. Ташкент, 1993.
35. Сочава В.Б. Введение в учение о геосистемах. Н., 1978.
36. Soliyev A. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning dolzarb masalalari. T., 1995.
37. Soliyev A., Mahamadaliyev R. Iqtisodiy geografiya asdoslari. T., 1996.
38. Soliyev A., Qarshiboyeva L. Iqtisodiy geografiyaning nazariy va amaliy masalalari. T., 1999.
39. Soliyev A. Ilmiy tadqiqot asoslari. T., 2003.
40. Абдулкасимов А. Антропогенная трансформация ландшафтов Средней Азии и вопрос её прогнозирования // География и природные ресурсы!, N3. 1980.
41. Абдулкасимов А. Антропогенные парагенетические комплексы Средней Азии // Вопросы географии, сб. 108, 1977.
42. Алибеков Л.А. Современное состояние, проблемы и задачи географической науки // Geografiyaning regional muammolari. Samarqand, 1998.
43. Гвоздецкий Н.А. Основные проблемы физической географии. М., Высшая школа. 1979.

44. Забелин И.М. Физическая география в современном естествознании. М., Просвещение. 1979.
45. Мильков Ф.Н. Ландшафтная сфера Земли. М., 1970.
46. Мильков Ф.Н. Человек и ландшафт. М., 1973.
47. Мильков Ф.Н. Рукотворный ландшафт. М., 1978.
48. Мильков Ф.Н. Физическая география: современное состояние, закономерности, проблемы. Воронеж. 1981.
49. Преображенский В.С. Беседы о современной физической географии. М., 1972.
50. Сочава В.Б. Проблемы физической географии и геоботаники. Новосибирск, 1986.

**“11.00.01 – Tabiiy geografiya” ixtisosligi tayanch doktorantura
(PhD) ga kirish imtihoni savollarini baholash tartibi va mezonlari.
Baholash mezonlari**

Kirish sinovi yozma ravishda o‘tkazilishi belgilangan bo‘lib, 100 ballik mezon asosida baholanadi.

Talabalar javob yozishi lozim bo‘lgan variantlarda 5 tadan savol bo‘lib, ular mutaxassislikning tayanch fanlari - Iqtisodiy geografiya fani asosida tuzilgan va har bir savolning javobiga maksimal 20 balldan ajratiladi.

Har qaysi savolga yozgan javobi quyidagicha baholanadi:

Har bir savol uchun ball	Yozgan javobiga qo‘yiladigan talablar
17,0-20,0	Qo‘yilgan savolga to‘liq javob bergan. Nazariy jihatlarini yoritishda xatolik va chalkashlikka yo‘l qo‘yilmagan. Mustaqil ravishda mushohada yuritib bayon etilgan. Amaliy misollar bilan asoslab bayon etilgan. Xulosani to‘g‘ri shakllantirgan. Fikrlar erkin bayon etilgan.
13,9-16,9	Savolning mohiyatini tushungan. Javobni yoritib bera olgan. Amaliy misollar keltirilgan. Tasavvurga ega.

	Qisqacha xulosa bergan. Fikrlarni sodda bayon etgan.
10,7-13,8	Savol mohiyatini tushungan. Javob yoritilgan, qisqa shaklda. Misollar bilan asoslanmagan. Xulosa qilingan.
0-10,6	Savolning ayrim elementlarigina yoritilgan, yoki umuman yoritilmagan. Savol bo'yicha aniq tasavvurga ega emas.

1. Har qaysi savolga qo'yilgan ballar jamlanib, da'vogarning umumiy olgan bali chiqariladi va baholanadi.

ESLATMA: 1. Kirish sinovi jarayonida qo'yilgan bahodan norozi bo'lgan davogarlar sinov natijalari e'lon qilingan kundan e'tiboran bir kun muddat ichida appelyatsiya komissiyasiga murojat qilishga haqli.